

2020 – DOSARELE PATRIMONIULUI (XLVI): Papa nu greșește?

- cea mai veche carte scrisă! - ora et labora - ocrotitorul Olteniei – prima școală de caligrafi, religia cuvântului scris și "litteratus" și "ilitteratus"?

O, sancta simplicitas!
O, sfântă prostie!

Dosarele patrimoniului (XLVI)

ora et labora!
roagă-te și muncește!

Patronul Europei
trei principii:
fecioria,
sărăcia
și ascultarea

Jan Hus
1369-1415

Papa ...nu greșește?
cea mai veche carte datată (1405) din Țara Românească de Ocrotitorul Olteniei

Sf. Nicodim
1406-1320
prima școală

Sf. Benedict
543-480

Procopie Picu Pătruț
(1818-1872)
Sfânt național (1948)

ultimul mare miniaturist și caligraf al Europei

speranța că vor găsi ceva necurat ... creștinismul - "religia cuvântului scris"?

Până nu demult, scrisul - caligrafia (din cuvântul grecesc „kalligráphia”, „kalli” – frumos, „gráphia” – scris), a fost apreciat la adevărata valoare, ca o metodă de comunicare umană, fiind considerat o adevărată meserie, dezvoltată în artă.

Fără vechile scrieri antice și medievale, nu putea fi concepută educația Evului Mediu - în care privilegiul instrucției împărțea societatea în “litteratus” (clericii) și “ilitteratus” (laicii). În lucrarea “800 de ani de Biserică a Germanilor din Transilvania” cercetătoarea Doina Năgler afirmă - despre creștinism, că este “religia cuvântului scris”, determinându-ne să revedem cine au fost primii ocrotitori ai Europei. Astfel, aflăm că **primul patron al Europei, Sf. Benedict** (480-543, numele în lat. **Benedictus** = “binecuvântatul”) a copilărit la Roma, unde a făcut și studiile, cunoscând atmosfera de depravare ce l-a determinat să se retragă într-o peșteră și să se alăture călugărilor, în ctitorirea de mănăstiri. În anul 529, fondează mănăstirea de la Monte Cassino - “mama mănăstirilor benedictine” – celebra mănăstire din vestul Europei (renumită și pentru bătăliile din cel de-Al Doilea Război Mondial). Viața călugărilor se baza pe respectarea a trei principii: **fecioria, sărăcia și ascultarea**, regulile monastice ale modului de viață fiind stabilite ca într-o familie (starețul = tată, călugării = frați, timpul fiind împărțit pentru rugăciune, meditație, muncă și dormit), viață celibatară, hrănirea frugală (era interzisă carnea patrupedelor), mâncare gătită o dată pe zi (cu limitarea consumului de vin). Prin tradiție se spune că Benedict ar fi avut o soră geamănă, **Scholastica**, care ar fi înființat o mănăstire de maici, cu aceleași reguli. Pentru viața

sa modestă și cumpătată a fost adoptat ca **sfânt și patron protector al școlărilor, al învățătorilor, minerilor, fierarilor și al muribunzilor, fiind chemat în ajutor la bolile dureroase**. Benedictinii aveau deviza **“ora et labora” (“roagă-te și muncește”)**, fiind renumiți pentru spiritualitatea lor în multe domenii (social-misionar-teologic). În domeniul cultural s-au remarcat prin copierea de manuscrise și formarea de biblioteci, urmele călugărilor benedictini - în România -, găsimu-se la mănăstirea din fostul sat Cluj - Mănăștur. Din vechea abație benedictină **“Monasterium Beatae Mariase de Clus”** (hram Sf. Maria) din sec. al XI-lea, se păstrează puține urme, vremea de glorie apunând încă din 1241. Din 1994 biserica a revenit la Biserica Romano-Catolică, parohia cumpărând o orgă de la Parohia Evanghelică din Daia Săsească (comuna Roșia-jud. Sibiu), orgă construită de Samuel Mätz, din Biertan (la 1792). Vizitarea celui mai vechi monument istoric clujean, a Bisericii **“Calvaria”**, poate include și **Apahida (“Podul Abatelui”)**, unul din cele mai însemnate sate, posesiuni ale abației. Astăzi, prea puțini cunosc marile mișcări reformatoare cu care s-a confruntat catolicismul sec. al XIV-lea. În Anglia, teologul **John Wycliffe** (1320-1384) a militat pentru limitarea influenței bisericii asupra puterii laice. Influențat de tezele prof. Wycliff, Jan Hus a luptat pentru reformarea bisericii catolice, **condamnând luxul, moda, viața de desfrâu a clerului, proprietățile și avuțiile lumești ale bisericii** și combătând teza prin care se afirma că **“papa nu greșește”**. La aproape un mileniu de la Sf. Benedict, teologul reformator ceh, **Jan Hus** (1369-1415), a fost ars pe rug pentru ideile sale anti-papale, al căror ecou a atins și țările române. Ultimele cuvinte rostite (înainte de ardere) ar fi fost **“O, sancta simplicitas” (“O sfântă prostie!”)**, prietenilor lăsându-le o scrisoare în care scria: **“Mă bucură faptul că totuși a trebuit să citească cărțile mele și că, în speranța că vor găsi ceva necurat, le-au citit mai sârguincios ca și Sfânta Scriptură”**. Știați că după războaiele husite ce au bulversat Europa Centrală (1420-1434), husiții și-au găsit refugiu în Moldova, **la Trotuș fiind făcută prima traducere a Bibliei în ungurește?**

Marea Schismă (1054) care a condus la formarea celor două ramuri ale creștinismului: **catolică** (în vest) și **ortodoxă** (în est), a generat și o luptă pentru supremație, pe multiple planuri. Specialiștii susțin că încă din sec. X, limba slavonă și alfabetul chirilic au înlocuit - în biserica ortodoxă - limba și alfabetul latin, acestea fiind impuse de Imperiul Bulgar, în replică la propaganda catolică. În Țara Românească, lupta pentru reafirmarea ortodoxiei a fost condusă de călugărul Nicodim; cu o biografie prea puțin descifrată (n.cca. 1320, Prilep? – d.1406, Tismana), mulți istorici români și sârbi i-au atribuit o descendență domnească (după mamă – cu domnitorul român Basarab I și după tată cu cneazul sârb Lazăr), cu o pregătire solidă teologică (la Muntele Athos), unde a primit numele de Nicodim. A rămas în istoria bisericii ca un mare cărturar, ctitor de biserici și mănăstiri, miniaturist talentat, atribuindu-i-se o serie de minuni: trecerea Dunării plutind pe rasa călugărească (la venirea în Țara Românească în 1369), viziunile care l-au determinat să înființeze mănăstirile, darul tămăduirii (prin care a făcut sănătoasă chiar o fiică bolnavă de epilepsie, a regelui Sigismund de Luxemburg, al Ungariei), mersul prin foc, etc.

El a fost considerat sfânt încă din timpul vieții, canonizarea efectivă având loc - după șase secole - în 1955, Biserica Ortodoxă Română cinstindu-l pe **“Sfântul Nicodim cel Sfințit de la Tismana”**, pe 26 decembrie. Despre **Sfântul Nicodim** puțini români știu că este **Ocrotitorul Olteniei**, reorganizatorul vieții monahale (după modelul de la sfântul munte Athos). Sprijinit de

Vlaicu Vodă (cărui îi era unchi) a început construcția de mănăstiri ortodoxe în Oltenia subcarpatică, pentru a bloca planurile misionarilor papali. În viziunea lui, expansiunea catolicismului putea fi oprită cu o “frontieră religioasă” formată dintr-un lanț de mănăstiri și biserici ortodoxe. Prima mănăstire a fost **Vodița** – considerată și primul monument al arhitecturii sacrale românești, urmând **Tismana**, cel mai vechi așezământ monahal încă în funcțiune! La Tismana, a înființat Cuviosul Nicodim **prima școală din țară de caligrafi și copiiști de cărți bisericești**, aici fiind și prima școală de călugări, din rândurile cărora s-au recrutat ierarhii bisericii, dar și diecii pentru cancelariile domnești și boierești.

Din ultimii ani ai vieții (între 1399-1405) - petrecuți la Mănăstirea Prislop - datează “**Tetraevanghel**” (pe pergament), caligrafiat și miniat, cu coperte de argint aurit, o adevărată capodoperă a epocii, fiind **cea mai veche carte (1405) datată din Țara Românească**, conservată și păstrată la Muzeul Național de Istorie București. Tradiția spune că și celebra mănăstire de la Prislop - loc de pelerinaj, la mormântul lui Arsenie Boca, “**Sfântul Ardealului**” - a fost ctitorită de sfântul Nicodim!

Vizitând mănăstirea Prislop, câți turiști știu că au pășit și pe urmele Sfântului Nicodim? Câți români - vizitând Săliștea Sibiului - știu că aici s-a născut și a creat ultimul mare miniaturist și caligraf al Europei, Procopie (Picu) Pătruț (n.1818-1872), în urmă cu doi ani trebuind să comemorăm două secole de la naștere? Se spune că “el nu trăia prin biserică, ci pentru biserică ...”; pentru opera sa inegalabilă și întreaga activitate unanim apreciată - ca monah, călugăr misionar, imnograf, imnolog și copist – a fost propus pentru canonizare, ca **Sfânt național (în 1948)! (Patericul românesc, pr. Ioanichie Bălan). La peste șapte decenii de la începutul procesului de “proslăvire”, ne putem întreba:**

- **Ce ne împiedică să prezentăm viața și idealurile românilor vrednici de pomenire?**

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2020-dosarele-patrimoniului-xlvi-papa-nu-greseste-cea-mai-veche-carte-scrisa-ora-et-labora-ocrotitorul-olteniei-prima-scoala-de-caligrafi-religia-cuvantului-scris-si-litteratus-si-ilitteratus-150160.html>

În: Tribuna, 06 februarie 2020